

Adrian GORUN

Horățiu Tiberiu GORUN

**O nouă paradigmă a educației?
(Construcții normative după 1989)**

Adrian Gorun

Horațiu Tiberiu Gorun

**O NOUĂ PARADIGMĂ A EDUCAȚIEI?
(CONSTRUCȚII NORMATIVE
DUPĂ 1989)**

Copyright © 2014, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii Pro Universitaria

Nici o parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al
Editurii Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

GORUN, ADRIAN

O nouă paradigmă a educației? : (Construcții normative după 1989) / Adrian Gorun, Horațiu Tiberiu Gorun. - București : Pro Universitaria, 2014

Bibliogr.

ISBN 978-606-26-0061-7

I. Gorun, Horațiu Tiberiu

37

CUVÂNT ÎNAINTE

Volumul de față încheie seria volumelor (5) alocate studiului nostru privind legislația din învățământul românesc. Intitulat sugestiv „O nouă paradigmă a educației? (Construcții normative după 1989)”, volumul insistă pe oportunitățile deschise după prăbușirea regimului totalitar comunist în România, dar și pe ratarea multora dintre aceste oportunități, constituindu-se într-o veritabilă radiografie a stării de spirit instalată în societatea românească după decembrie 1989.

Cele VIII capitole sunt alocate principalelor reglementări normative adoptate și aplicate în educația din țara noastră începând cu primii ani după evenimentele din decembrie 1989, acoperind întreaga perioadă anterioară Legii 1/2011. Lege asupra căreia nu insistăm, întrucât a făcut obiectul unor ample analize în primul volum.

Capitolul VIII se constituie într-un set de concluzii privitoare la reformele reale și „reformele” declarate, formulând răspunsuri posibile la principalele probleme cu care educația se confruntă azi și elaborând o schiță pentru o lege cu adevărat a educației naționale.

Autorii

CAPITOLUL I

PRĂBUȘIREA ZIDURILOR ȘI RIDICAREA CORTINEI. BENEFICIILE ȘI AVATARURILE LIBERTĂȚII

I.1. Educația într'acomodare (sau cum a devenit acomodarea rodul educației)

După câțiva ani de „Perestroika” aplicată pa larg în fosta URSS, cu sprijinul consistent al S.U.A. și al Papei regimurile comuniste au început să se prăbușească rând pe rând în Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, Germania de Est, Bulgaria și România. Anul 1989 este considerat – din perspectiva căderii regimurilor totalitare sau a unor regimuri autoritare – de către Samuel P. Huntington ca anul ce a generat cel de-al treilea val de democratizare. Dacă în unele state foste comuniste regimul s-a prăbușit ca urmare a unor reforme politice structurale (exemplu Polonia, Cehoslovacia, chiar Ungaria), în altele regimul s-a destructurat „natural” (exemplu, fosta R.S.F. Iugoslavia), sau prin violență (cazul României). Un comunism dinastic, de tipul celui dezvoltat de Ceaușescu în România, nu s-ar fi prăbușit în 22 decembrie 1989 fără utilizarea forței. Dacă liderii de partid și de stat din Polonia, Cehoslovacia, Ungaria au fost treptat deposezați de prerogativele puterii, Ceaușescu a fost alungat în regim de urgență de la putere și executat, creându-se, cum au afirmat, pe bună dreptate în această direcție „emanații” un „adevărat vid de putere”. Tocmai de aceea lucrurile au fost mult mai complicate și de mai mare intensitate și amplitudine la noi, decât la alții, comunismul dinastic trebuind destructurat în toate resorturile lui¹. În cei peste 40 de ani de comunism, românii au fost supuși unei educații în care controlul formal și informal avea ca vector comun *coerciția*, iar minciuna – „impresionantă prin proporții și eficiență”, cum remarcă istoricul Lucian Boia – a îmbrăcat forma unor finalități îndelung proiectate și exersate.

Ieșirea din comunism i-a găsit pe români nu doar nepregătiți, ci, în majoritate calificată, acomodați cu regimul, văzându-l ca imanent inevitabil și imanent perpetuu, chiar dacă de mult și pentru mulți nu mai era dezirabil. „Ieșirea” nu mai reprezenta un orizont de așteptare decât în gânduri temerare răzlețe și de aceea nici n-am fost pregătiți pentru „noua cale”.

22 decembrie 1989 reprezintă replica dată de istorie devianțelor de la mersul firesc al lucrurilor și evenimentelor: o dură taxare a mutațiilor sociale și un tribut plătit

¹ Despre comunismul dinastic din România, vezi Lucian Boia, De ce este România altfel? Ediția a II-a revizuită, Editura Humanitas, București, 2013, pp.102-109

revenirii la normalitate. Care normalitate, purtătoare de beneficii și avataruri ale libertății, trebuia să distrugă și construiască în același timp, ceea ce inducea treptat percepția normalității. Obişnuința în a conviețui într-un cadru în care binele relativizat provenea din contrastarea lui cu răul (banal sau radical), făcându-l preferabil, a dus la o ieşire dificilă și – pentru mult timp – *incompletă* din comunism. „Majoritatea românilor se obișnuiseră să trăiască în comunism – constată Lucian Boia. Nu o duceau foarte bine, dar nici exagerat de rău (asta până spre 1980). Nu li se oferea prea mult, dar nici nu se speteau muncind. Își rotunjeau câştigul mediocru «extrăgând» suplimentar câte ceva din averea statului. Aveau ce mânca, locuiau la bloc (cam toată lumea în condiții asemănătoare, fără deosebiri sociale frustrante), unii «strângând cureaua» (mâncând iaurt, cum se spunea), ajunseră fericiții proprietari ai unei mașini, copiii lor mergeau la școală, la universitate... Avantajul care compensa în bună măsură starea de mediocritate era stabilitatea socială, siguranța slujbei, a zilei de mâine. Comunismul se mândrea cu faptul că, spre deosebire de capitalism, nu cunoștea șomajul (...).

Sigur, nu se stătea excelent la capitolul «libertăți», însă acesta era un «rafinament» care nu-i privea pe cei mai mulți. Până și intelectualii ajunseseră să se mulțumească cu unele concesii minore din partea Puterii în schimbul propriilor lor concesii. Nu, comunismul nu s-a prăbușit din rațiuni filosofice. S-a prăbușit din rațiuni «alimentare»: n-a mai avut, la un moment dat, cum să asigure «pâinea cea de toate zilele» (...).

Nu pe comunism erau supărați cei mai mulți români. Îi exasperase deteriorarea condițiilor de viață. Se va spune că asta era urmarea inevitabilă a comunismului. Bineînțeles, dar nu înseamnă că oamenii gândeau așa. Soluția ideală ar fi fost pentru cei mai mulți un comunism al bunăstării, mai curând decât intrarea în capitalism. Sau măcar un comunism «decent», așa cum fusese pe la 1970”².

În 45 de ani am fost educați spre a ne acomoda cu regimul și spre a deveni „militanți activi” și „constructori conștienți și devotați” ai societății socialiste (ulterior comuniste) în România, înțelegând socialismul „biruitor” drept legitate a evoluției istorice. Adică, inevitabil pentru popoarele din întreaga lume. O „orânduire socială” în care dreptatea este ridicată la rangul ei absolut, „superioară” prin atributele sale tuturor „orânduirilor” anterioare.

Acest gen de educație, deși contrasta flagrant cu realitatea cotidiană, continua să se impregneze cu fragmentele ideologice coercitive, făcând din minciună fundamentul politicilor educaționale. Educați spre a trăi în minciună, decelarea minciunii de adevăr a fost destul de dificilă și după 1990. Ieșirea din comunism nu era dezirabilă pentru foarte mulți, preferându-se traiul comod într-un amestec de dezinformare și puține ingrediente de adevăr.

Era comodă calea „democrației originale”, cu un pluralism limitat și mimat, legitimat de liderii „emanați” decât o cale în care cadrul concurențial ar fi produs selecții

² Ibidem, pp. 110-112

riguroase. „Noi suntem independenți cu Frontul!” scandau partizanii (covârșitori ca număr) F.S.N. – ului în ianuarie 1990 la mitingurile și marșurile „spontane”, dar organizate de „puterea emanată” pentru a apăra „cuceririle revoluției” în fața firavelor nou activate partide istorice. Adică, o continuare a jocului dublu cu care ne-am acomodat și în spiritul căruia am fost educați. Iar „elita” comunistă a putut ușor să se instaleze în fotoliile puterii și după 1989. Paradoxal? Nu, pentru că procesul de contaminare pozitivă declanșat în Europa în anul 1989 a avut intensități, dar mai ales amplitudini diferite, în unele state vizându-se eradicarea regimului comunist în esența sa, la noi doar eradicarea formelor sale nevrotice de tip stalinist, pentru mulți comunismul „cu față umană” reprezentând alternativa viabilă la regimul Ceaușescu care „a întinat nobilele idealuri ale comunismului” cum a spus Ion Iliescu în primul său discurs din 22 decembrie. Cunoscător al facturii psihice românești – factură psihică asupra căreia educația „de tip nou” și-a pus serios amprenta – Iliescu n-a greșit, „nu a comis o gafă de proporții, așa cum am fi poate tentați acum să judecăm, ci s-a adresat unei majorități care nu gândea, în fond, diferit”³.

I.2. Permanența recursului la minciună. O radiografie a stării de spirit în decembrie 1989

Rezervorul comunismului devenise, din virtual în anii '40 ai secolului trecut, real în anul 1989. O țară în care PCR (inițialele partidului unic, partidului stat) se traducea prin lozincile „Partidul, Ceaușescu, România” sau „Poporul, Ceaușescu, România”, devenind ode închinat dictadorului, nu avea cum să devină, ce-i drept, într-o singură zi, o țară cu un popor necomunist, cu atât mai mult anticomunist.

Strigătul – pentru început singular „Jos comunismul” sau „Fără comuniști” din Piața Palatului în seara de 22 decembrie a fost preluat mecanic de mulțimea obișnuită să i se spună ce are de făcut și strigat (cu doar o zi înainte, la mitingul organizat în aceeași piață în scopul demonstrării susținerii cuplului dictatorial, tot mecanic mulțimea striga lozinci precum: „Ceaușescu - pace”, „Ceaușescu și poporul”, „Stima noastră și mândria, Ceaușescu, România” etc.; și tot mecanic, la comandă. Noroc cu diversiunea creată și degingolada produsă prin diversiune).

După 45 de ani de educație și conviețuire în minciună, chiar dacă rostirea adevărului ar fi fost benefică pentru asanarea noastră morală, cultivarea minciunii a fost de preferat pentru „emanații”. S-a ales calea cea mai puțin riscantă prin consecințele ei – recursul la minciună – mizându-se exact pe ceea ce reclama subconștientul celor mulți: un trai comod, așezați la masă alături de minciună. „Vreți să vină Regele?” întreba unul dintre „emanații” de rangul doi sau trei mulțimea ce părea că scapă de sub control. „Nuuu!”, a venit exact răspunsul pe care miza „emanatul”. Cum să vină Regele despre care știau ei precis „de la istorie” că a plecat în 30 decembrie 1947 cu garnituri de tren, prăduind țara?

³ Ibidem, p. 112

Sau să vină personalități din exil? Doamne ferește! Păi, ce, „ei au mâncat salam cu soia?” Ce nevoie aveam noi de Rege sau de „trădătorii” fugiți din țară? Nu aveam noi poporul și „emanații” din popor ai „Revoluției?” Poporul! „Noi suntem poporul!” strigau cei chemați „să apere Revoluția”, crezând cu tărie în ceea ce strigă. Atât de înrădăcinată era minciuna, încât utilizarea ei nu ridica nici-un semn de întrebare pentru cei mulți. Ei erau convinși că revenirea Regelui presupunea revenirea moșierilor, a exploataților care le vor lua toată agoniseala. Regele, românii plecați peste granițe (mulți după ani grei de temniță comunistă), țărâniștii, liberalii nu erau „de-ai noștri”. Aveam oamenii noștri, „din popor” care să ne conducă. „Adevărurile irefutabile” ale istoriei comuniste, ale marxism-leninismului „dezvoltat creator” dovedeau doar „caracterul desuet” al monarhiei și „exploatarea omului de către om în capitalism” sau a popoarelor în imperialism.

La „masa de taină” a „evenimentelor”, congestionați sub imperatiile momentului, așezați cot la cot, Iliescu, Bârlădeanu, Militaru, Brucan ș.a. Printre ei – cei reuniți după câțiva ani de penitență, urmare a deciziei dictatorului Ceaușescu – mai noii cvasi-necunoscuți: Roman, Voican-Voiculescu, Iosif. Girați fiecare măcar de unul dintre cei „consacrați”. Roman? „E fiul tovarășului Valter Roman, e de încredere”. Deci, putea rămâne „A venit și Corneliu Coposu. Vrea să participe”. Coposu? Ce să caute el printre ei? Cum să aibă încredere în el? „N-are ce căuta, să plece!” Pe ei, emanații, îi trimiseseră „oamenii de bine” rămași afară să „apere Revoluția”. Ei trebuia să lucreze „în liniște”, să ... „emaneze”. Să dea răspuns la o întrebare inevitabilă: Cine sunt *ei* și ce fel de „organ” era F.S.N. -ul. „Organ de partid și de stat” s-a pronunțat Militaru, fără să intuiască măcar că printre ei era „rafinatul” P. Roman. „Sună ca dracu” a replicat fiul risipitor al „tovarășului Valter”, educat în mediile mai selecte ale minciunii.

Laboratoarele în care minciuna se elabora oficial erau aceleași cu cele folosite cu o zi înainte: birourile C.C. al P.C.R. „Laboranții” aveau altă identitate „eprobete” ceva mai moderne. La fel de bine garnisită, minciuna era propagată în ambalaje ceva mai sofisticate. „Minciuna sau, într-o exprimare mai eufemistică, dezinformarea – precizează Lucian Boia – , e parte inseparabilă a politicii, și asta de când lumea. Și democrația apelează la minciună, fiindcă altfel cum să reușești în alegeri, spunând doar lucruri neplăcute? E totuși, în democrație, un mijloc suplimentar, nu un dat esențial. La români, însă, după decembrie 1989, minciuna s-a insinuat, din păcate, în inima mitului fondator al României postcomuniste. Ce e adevărat sau neadevărat în Revoluție nu știe încă nimeni.

«Teroriștii» au existat sau n-au existat, după interpretări (prezența și agresivitatea lor oferind singura «justificare» a băii de sânge care s-a petrecut, nu în confruntarea cu Ceaușescu, ci *după* căderea lui). «Revoluția în direct», la televizor, s-a dovedit o uriașă manipulare (și un export masiv de minciună în întreaga lume). Procesul soților Ceaușescu a fost o nedemnă și sinistă parodie. Minciună sfruntată s-a arătat a fi și desființarea Partidului Comunist. Vechii comuniști au devenit peste noapte noii democrați, și nimeni nu le mai putea reproșa nimic odată ce nu mai erau cătuși de puțin comuniști, pentru simplul motiv că Partidul Comunist nu mai exista. O asemenea strategie nu s-a mai aplicat în nici o altă fostă țară comunistă. În România, Frontul Salvării Naționale, devenit

în cele din urmă Partidul Social Democrat, poate fi socotit, mai ales de adversari, succesor al Partidului Comunist, dar în actul lui de naștere nu scrie așa ceva. Nu numai partidul a continuat, prefăcându-se că nu mai există, dar, în fond, toate instituțiile statului au trecut în noul regim așa cum erau, rămânând să fie reformate, mai mult sau mai puțin, pe parcurs. Securitatea și-a schimbat numele, poate și obiceiurile, dar inițial, și pentru mulți ani, cu aceiași oameni, mai ales în posturile de comandă. În universități, ca să dau alt exemplu, nimeni n-a fost dat afară; oare n-ar fi fost momentul să se facă puțină curățenie? Academia Republicii Socialiste România a redevenit Academia Română, însă exact cu aceiași membri (mai puțin Elena Ceaușescu); nu la fel se petrecuseră lucrurile la intrarea în comunism, când vechea Academie fusese dizolvată (și mai mulți dintre membrii săi ulterior întemnițați; unii aveau să moară în închisoare).

Nicăieri nu s-a manifestat, la ieșirea din comunism, o asemenea nepotrivire între ruptura proclamată și continuitatea efectivă. După toată minciuna comunistă, ca să nu mai vorbim de mai vechea meteahnă autohtonă a formelor fără fond și a cuvintelor fără acoperire, spiritul public românesc chiar că nu mai avea nevoie de un asemenea tratament⁴.

Cum mai spuneam, „elita” comunistă s-a reinstalat în fotoliile puterii, trecând „vârtos” la construcția societății democratice. Cine alții decât ei puteau să umple „vidul de putere” creat? Erau necesari oameni „pricepuți” în ale politicii, iar „rezervorul” de cadre al partidului unic s-a menținut plin și după ce, formal, acest partid s-a desființat. Extras din acest „rezervor”, grupul „emanațiilor” a știut cum trebuie să procedeze spre a se legitima.

Apelul la minciună este, în aceste momente, mijlocul eminent necesar, asigurându-se, prin manipulare, noul cadru de stabilire a loialităților. Printr-o confuzionare indusă.

Una în care „elitele” comuniste nu mai erau revendicate de partidul comunist (care „se desființase” nu?), ci de ... Revoluție. Se putea realiza astfel o ieșire *completă* din comunism? Nicidecum. Formarea „omului nou” izbutise, acesta manifestându-se în plenitudine abia după declararea falimentului comunismului.

Paradoxal este că, deși s-a realizat în condițiile dominației ideologiei coercitive, învățământul românesc a dat pentru multă vreme (excepție ultimii 5-10 ani) buni meseriași, buni tehnicieni, ingineri, juriști, profesori, economiști, medici etc. poate și pentru că știința de carte devenise singura rețetă a unui succes într-o societate în care alternativele fuseseră practic eliminate. Însă capitalul educațional – ca și capitalul social, de altfel, erau grav devalorizate. Teroarea psihică cvasi-generalizată afectase iremediabil toate domeniile vieții sociale. În comunism *controlul colectiv eficace și rușinea reintegratoare* au reprezentat instrumente eficiente pentru menținerea în ascultare, acestea completând instrumentele prin care se exercita controlul formal. Spiritul gregar *n-a unificat* însă, ci *a atomizat*, noile „valori” ale culturii și civilizației socialiste deschizând falii adânci la nivelul comunităților.

⁴ Ibidem, pp. 113-115

O vreme învățământul promovat în regimul comunist s-a dovedit eficace prin finalitățile sale. Din momentul în care s-a decretat „legarea” lui cu producția – intenție laudabilă în esența ei – învățământul a început să decadă. Modalitățile îndeplinirii acestui imperativ au fost prost concepute și aplicate.

În loc să detecteze resorturile prin care învățământul să genereze ameliorările mediului productiv, seria deficiențelor și carențelor educaționale din acest mediu a pătruns în școli și universități. Ceea ce s-a resimțit din plin, producându-se un șoc calitativ involutiv.

Moștenirea vechiului regim în domeniul educației în general, al învățământului în special, nu era una de invidiat.

Tocmai de aceea, refacerea unui învățământ centrat pe valori reprezenta o primă urgență. Un proces dificil, greu de realizat și cu atât mai mult, greu de acceptat. În condițiile amestecului existent în elita intelectuală românească, tergiversările și cosmetizările au erodat serios mediul propice al reformelor reale. Cu toate eforturile unor decidenți – puțini la număr – de a genera o reformă a învățământului „de sus în jos”.

I₃ Guverne și miniștri ai educației

Din 22 decembrie 1989 și până azi, în România s-au succedat 15 guverne, cu peste 20 miniștri la educație, așa cum rezulta din tabloul următor:

NR. crt.	Prim-ministru	Mandatul	Ministrul educației	Mandatul
1.	Petre Roman	26 decembrie 1989- 28 iunie 1990	Mihai Șora (Ministerul Învățământului)	30 decembrie 1989- 28 iunie 1990
2.	Petre Roman	28 iunie 1990- 16 oct. 1991	Gheorghe Ștefan (Ministerul Învățământului și Științei)	28 iunie 1990- 16 oct. 1991
3.	Theodor Stolojan	16 oct. 1991- 19 noiembrie 1992	Mihai Golu (Ministerul Învățământului și Științei)	16 oct. 1991- 19 noiembrie 1992
4.	Nicolae Văcăroiu	19 noiembrie 1992 11 dec. 1996	Liviu Maior (Ministerul Învățământului)	19 noiembrie 1992- 11 dec. 1996
5.	Victor Ciorbea	12 dec. 1996- 17 aprilie 1998	Virgil Petrescu (Ministerul Învățământului) Andrei Marga Ministerul Educației Naționale	12 dec. 1996- 5 dec. 1997 5 dec. 1997- 17 aprilie 1998
6.	Radu Vasile	17 aprilie 1998- 22 dec. 1999	Andrei Marga	17 aprilie 1998- 22 dec. 1999
7.	Mugur Isărescu	22 dec. 1999- 28 dec. 2000	Andrei Marga	22 dec. 1999- 28 dec. 2000
8.	Adrian Năstase	28 dec. 2000- 28 dec. 2004	Ecaterina Andronescu (Ministerul Educației și Cercetării) Alexandru Athanasie	28 dec 2000-19 iunie 2003 19 iunie 2003-28 dec. 2004